

UDK 261.7:336.228(497.5)"1396"(093)
94(497.5)"1396"(093)
929 Sigismund, hrv. kralj
Primljeno: 15. ožujka 2010.
Prihvaćeno: 24. listopada 2011.
Izvorni znanstveni rad

Sigismundov porez na Crkvu

Serđo Dokoza
Odjel za povijest
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV., br. 2
23000 Zadar
Republika Hrvatska
E-adresa: sdokoza@net.hr

Ovaj rad istražuje pojavu novoga poreza koji je kralj Sigismund uveo na crkvene institucije nakon poraza kod Nikopolja. Porez je namijenjen prikupljanju sredstava za borbu protiv Turaka i iznosio je polovicu crkvenih prihoda. O njemu ima iznimno malo sačuvanih podataka i to u arhivalijama Zadra i Korčule. Na temelju njih nastojalo se rekonstruirati funkcioniranje toga poreza, način njegova prikupljanja i poteškoće koje su se oko toga pojavile te procijeniti njegovu važnost u cjelokupnome društvenom kontekstu.

Ključne riječi: Sigismund, Crkva, porez, dalmatinski gradovi, Zadar, Korčula.

Nakon katastrofalnoga poraza koji je Prva križarska vojna doživjela u Bitki kod Nikopolja godine 1396. njezinu zapovjedniku hrvatsko-ugarskome kralju Sigismundu Luksemburškome trebalo je nekoliko mjeseci da se živ vrati u svoje kraljevstvo i još više vremena da ponovno uspostavi svoju vlast poljuljanu njegovom odsutnošću.

Vratio se konačno krajem 1396. godine na mletačkoj galiji koja je pristala u Dubrovniku. Odatle se uputio u Split i dalje kopnom u Knin. Tamo je sazvaio sabor na koji je pozvao na odgovornost i kaznio neke zadarske plemiće među kojima i zadarskoga nadbiskupa Petra Matafara, vjerojatno zato što su za vrijeme njegove odsutnosti krenuli u potragu za novim vladarom.¹ Sigismund se iz Knina zaputio u Križevce, gdje je krajem veljače 1397. godine sazvaio sabor, u

¹ Ferdo Šišić, „Paulus de Paulo“, *Vjesnik zemaljskog arhiva* 2 (1904): 24.

historiografiji poznat kao *Krvavi križevački sabor*.² U proljeće i ljeto 1397. godine kralj Sigismund radio je na sređivanju unutrašnjih prilika. Prije svega nastojao se riješiti velikaša (*magnata*) stvarajući im protutežu u novoj eliti kraljevskih vitezova (*militēs aule regie*) i stranaca koje je postavljao na ključna mjesta u državi kao sebi odane ljude.³ Njihovu vjernost kupovao je potvrđivanjem privilegija i davanjem posjeda.

Da bi sredio dva najvažnija problema - nezadovoljstvo plemstva i uspješnu organizaciju obrane od Turaka, u jesen 1397. godine sazvao je veliki državni sabor u Temišvaru na kome je prevladavala rasprava o drugome navedenom problemu. Očito je Sigismund dobro naučio lekciju kod Nikopolja i vrlo ozbiljno shvatio novoga neprijatelja. To potvrđuje i zaključak Temišvarskoga sabora da u slučaju napada Turaka na neku oblast svi plemići pod vodstvom kralja moraju joj priskočiti u pomoć.⁴

Sigismundova sklonost da u tim teškim vremenima podilazi plemićima išla je daleko da je čak bio voljan obnoviti staru *Zlatnu bulu* Andrije II. - iako revidiranu, tj. bez članka o pravu na otpor kralju.⁵ Isto je tako iz Bule izbacio članak koji je vremenski ograničavao vojnu obvezu plemstva jer je stalna osmanska prijetnja takvo ograničenje činila besmislenim.⁶ Stoga je ta odredba, premda se trebala odnositi samo na predstojeći rat, ostala na snazi do kraja srednjega vijeka.⁷

Novina među dužnostima plemića bila je saborska odredba da svaki od njih mora skupiti i poslati u rat određeni broj strijelaca. Tom uredbom kralj je pokušao uvesti neku vrstu teritorijalne milicije prema kojoj bi svaki zemljoposjednik na svakih dvadeset zemljišnih čestica trebao opremiti jednoga konjanika. S obzirom na veličinu države ovaj je način organiziranja vojnih postrojba trebao stvoriti jaku obrambenu snagu.⁸

Da bi se prikupila financijska sredstava za obranu od Turaka, odredbom pod točkom 63. nametnut je poseban porez svim crkvenim institucijama, koji je iznosio čak polovicu crkvenih prihoda, a prikupljao bi se barem dok traje rat.⁹ Porez se trebalo koristiti isključivo u ratne svrhe.

² *Povijest Hrvata, Srednji vijek*, Zagreb: Školska knjiga, 2003, 326.

³ Laszlo Kontler, *Povijest Mađarske*. Zagreb: Srednja Europa, 2008, 111; Pal Engel, *The Realm of St. Stephen*. London - New York: IB Tauris, 2001, 206.

⁴ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata*, knjiga 2. Zagreb: Matica hrvatska, 1975, 323

⁵ Kontler, *Povijest Mađarske*, 111.

⁶ Isto.

⁷ János M. Bak, „Hungary and Crusading in the Fifteenth Century“ u: *Crusading in the Fifteenth Century: Message and Impact*, ur. Norman Housley. New York: Palgrave Macmillan, 2004., 116.

⁸ Isto.

⁹ *Decreta regni Hungariae, Gesetze und Verordnungen ungarisch 1301 - 1457*. Budapest: Mađarski državni arhiv, 1976., 172.

O tome se crkvenom porezu malo zna. Nije poznato je li uopće stupio na snagu, a u historiografiji se spominje jedino kada se nabrajaju zaključci Temišvarškoga sabora. Čak se ni tada ne smatra redovitim porezom nego tek povremenim sakupljanjem potrebnih sredstava za ratovanje.¹⁰ No, slika koju pružaju arhivski izvori nekih dalmatinskih komuna, napose Korčule, pokazat će da se doista radilo o uvođenju posve novoga regularnog poreza koji se neko vrijeme redovito prikupljao.

Nešto više podataka o tome porezu nalazimo u spomenutom radu J. Baka prilikom analize križarskih vojni u XV. stoljeću gdje autor - na temelju zaključaka Temišvarškoga sabora - iznosi vrlo zanimljive teze. Tako smatra da je pojava ovoga poreza na Crkvu dio neuspjele financijske reforme kraljevstva koju je Sigismund tada pokušavao provesti. Također drži da je visina poreza, koji iznosi polovicu crkvenih prihoda, u stvari mnogo manja, zato što se ne odnosi na polovicu cijeloga prihoda nego samo na polovicu crkvene desetine, što zaključuje na osnovi jednoga podatka u odlukama Temišvarškoga sabora koji bi se tako mogao protumačiti.¹¹ Isto tako, po Bakovu mišljenju, ovaj je porez prvi korak prema onim izvanrednim daćama koje su se nešto kasnije, u drugoj polovici XV. stoljeća, prikupljale za protutursku obranu i postale skoro regularnim porezom.¹²

Treba istaknuti da su Bakove teze jedino dosada izneseno mišljenje o tome porezu, a niz pitanja u svezi s njim, posebno u hrvatskoj historiografiji, još čeka odgovor. Osim što nije poznato je li uopće prikupljan¹³ te je li za njegovo prikupljanje bila osnovana nova mreža sakupljača ili je pak uklopljen u dosadašnji porezni ustroj, ne zna se ni kako je Crkva reagirala na taj novi kraljevski namet ni je li bio duga vijeka.

Prvi podatak o novome porezu u hrvatskim se izvorima javlja tek godinu dana nakon njegova donošenja i to u Zadru gdje je, po svemu sudeći, bio pravo iznenađenje. Dana 29. kolovoza 1398. godine pojavio se na vratima samostana sv. Krševana u Zadru kraljev čovjek, neki magister Stjepan kao sakupljač novoga poreza i zatražio da mu opat samostana dade polovicu samostanskih prihoda (*cassator et exactor mediorum fructuum beneficiorum ecclesiasticorum*). Opatova reakcija bila je više nego energična - rečenoga je Stjepana doslovno namlatio tako da je klonuo, a krv mu je potekla (*usque ad lesionem enormam et sanguinis effusionem*), zbog čega je uskoro bio pozvan na kraljevski sud.¹⁴

¹⁰ Kontler, *Povijest Mađarske*, 111.

¹¹ Na početku odluke govori se o *mediam partem omnium proventuum*, a nešto niže *mediam partem decimarum*; *Decreta regni Hungariae, Gesetze und Verordnungen ungarisch 1301 - 1457*, 172. No, na svim mjestima gdje se spominje ovaj porez govori se o polovici prihoda ne precizirajući kojih, a crkveni porez desetine nigdje se ne spominje.

¹² Bak, „Hungary and Crusading“, 116.

¹³ János Bak na jednome mjestu kaže da je to (ako se prikupljao) svakako važan financijski prilog troškovima obrane. Bak, „Hungary and Crusading“, 117.

¹⁴ *Codex diplomaticus*, XVIII., 357.

U trenutku kada je onako grubo odbio platiti zatraženo, opat sv. Krševana očito nije bio svjestan ozbiljnosti kojom se pristupilo realizaciji toga novog poreza. Tek kada mu je dvadesetak dana kasnije (17. rujna 1398.) stigao poziv na sud, koji mu je dostavio kapelan zagrebačkoga biskupa i uručio mu ga u zadarskome kaptolu u nazočnosti kanonika, opat je uvidio značenje svoga čina. Zbog toga je njegov odgovor sada bio ponizan - odmah se pokajao, pristao doći pred sud i u svemu poslušati kralja. Zadarski je kaptol to potvrdio i u pisanome obliku obavijestio kralja.¹⁵

Već osam dana kasnije, 25. rujna, opat je skupio potrebna sredstva u visini polovice samostanskih prihoda za isplatu novoga poreza. Prikupljeno je trebalo biti predano poznatome činovniku kraljevske komore na sol i tridesetine za Dalmaciju *comesu* Petru (*comes Petrus comes trigesime et salis*).¹⁶

Dva mjeseca nakon prvoga spomena novoga poreza, dana 4. studenoga 1398. godine u gradu Korčuli pojavio se pred tamošnjim biskupom zadarski plemić Ivan iz obitelji Fumatisa, nekoć vikar korčulanske komune, te se predstavio kao zastupnik i jedan od sakupljača (*sucollector*) novoga poreza.¹⁷ Provjerivši prihode ove biskupije, bio je zaključio da je prilično siromašna pa je zbog toga odustao od propisane polovice prihoda i tek paušalno odredio da mu korčulanska crkva isplati trideset zlatnih dukata.¹⁸

Budući da se ovaj porez nastavio prikupljati i sljedećih godina, o čemu postoje podaci s Korčule, očito se nije radilo o jednokratnome sakupljanju (tzv. *colta*) nego o pravome redovitom porezu. Izgleda da dobivena svota od pobiranja ovoga poreza nije bila na razini očekivanoga pa je Sigismund imenovao novoga sakupljača za Dalmaciju i Hrvatsku (*pro regna nostra Dalmatie et Crohatie*) - zadarskoga plemića ser Zoila Zaninova iz obitelji Galelli. Iz sljedećega podatka - da je kralj naredio lokalnim vlastima u svakoj komuni (i to rektorima, sucima, vijećnicima i kaštelanima) da izaberu povjerenstvo od tri plemića koje će procijeniti crkvene prihode na njihovu području i svoja izvješća dostaviti spomenutome sakupljaču za Dalmaciju ser Zoilu Galellu - dade se naslutiti da su crkvene institucije nastojale prikazati manje prihode od stvarnih. Prema toj procjeni sve crkvene institucije morale bi istome Galellu dostaviti polovicu prihoda, a u slučaju izbjegavanja obveza stvar se prepuštala na rješavanje hrvatskome banu odnosno podbanu.¹⁹

¹⁵ Isto, 367.

¹⁶ Isto, 369.

¹⁷ „*ser Johannis de Fumatis de Jadra ut succollector(!) taxe serenissimi domini nostri Regis Sigismundi*” Korčulanski arhiv, Državni arhiv u Zadru (u daljem tekstu: DAZd, KA), kut. 4, sv. 6, 10r, 8. lipnja 1400.; “(...) *ad recoligendum medietatem fructum et proventum certarum in insulis Curcule et Lesne*” DAZd, KA, kut. 1, sv. 13, 6v, (4. studenog. 1398. g.)

¹⁸ Isto.

¹⁹ *Codex diplomaticus*, XVIII., 502.

Ni nove mjere nisu postigle željeni učinak o čemu svjedoči podatak iz 1400. godine prema kojemu spomenuti zadarski plemić i sakupljač novoga poreza ser Ivan Fumatis nije uspio na Korčuli za tu godinu dobiti niti paušalni iznos. Biskup mu se ispričao navodeći kao uzrok slab urod²⁰ i zamolio ga da mu dade vremena za eventualno prikupljanje potrebne svote.²¹

Kako je slabljenje kraljeve vlasti u to doba bilo očito, nije isključeno da je državni mehanizam prinude slabo dopirao do najudaljenijih područja njegova kraljevstva, kao što je to bila južna Dalmacija, tj. Korčula, a to se pokazalo pri ubiranju ovoga poreza.

U Zadru je pobiranje novoga crkvenog poreza bolje funkcioniralo. Za tu 1400. godinu sačuvan je podatak po kojemu su - u ime zadarskoga kaptola - kanonik Matej Salašić i svećenik Mihovil, pleban crkve sv. Mihovila, predali sakupljaču Zoilu Galellu pedeset zlatnih dukata.²²

Sljedeće 1401. godine na Korčuli je u ime ovoga poreza novi sakupljač i zastupnik za otoke Hvar i Korčulu ser Ivan Butadeo, također zadarski plemić, uspio u ime polovice crkvenih prihoda dobiti jedva dva dukata.²³ To je bila vrlo skromna svota u usporedbi sa zakonski određenom polovicom prihoda i s onih trideset zlatnih dukata koji su samo dvije godine ranije prikupljeni na ime toga poreza na Korčuli. Sačuvan je i podatak iz 1401. godine prema kojemu kralj Sigismund oprašta ovaj porez samostanu sv. Kuzme i Damjana sljedeće dvije godine zbog brojnih pljački i razaranja koja je nad samostanskim posjedima ranije izvršio poznati kraljev protivnik Ivan od Paližne.²⁴ Sve do sada navedeno upućuje da su se crkvene institucije dalmatinskih gradova na sve načine nastojale izvući od plaćanja toga poreza i da je - sudeći prema korčulanskom primjeru - njegovo pobiranje imalo sve manje uspjeha.

O daljoj sudbini ovoga kraljevskog poreza nakon 1401. godine nema podataka. Vjerojatno su tome pripomogla i politička previranja u kojima je kralj završio u zatvoru, a Dalmacija se sve više priklanja novome suparniku na hrvatsko-ugarskoj kruni Ladislavu Napuljskome.

²⁰ „(...) *quod breviter nichil colegerunt de blado quod nichil habuunt quid dare eundem succollectori (...)*”, DAZd, KA, kut. 4, sv. 6, 10r, (8. lipnja 1400. g.)

²¹ (...) *ut concedat eis spatium et terminum si quam granum posunt habere (...) paratus est cum dicto clero suo dare*, DAZd, KA, kut. 4, sv. 6, 10r, (8. lipnja 1400.)

²² Zadarski bilježnički arhiv, DAZd, bilježnik Vanes Bernardi de Firmo. B. I., sv. 2., F. 1. f., 188 v.

²³ (...) *.ser Johanes q. Johanes de Butadeo de Jadra ut procurator ser Coyli q. ser Canini de Gallo de Jadra Regie magistatis familiarii et colectoris generalis ... fuit contentus tacitus et confessus se habuisse et recepisse (...) nomine totius capituli cleri et capelanorum Curcule ducatos duos auri in auro pro medietatem omnium fructum et proventum anni presentis tangentem dictum colectorem pro taxa (...)*, DAZd, KA, kut. 4, sv. 7, 4r, (4. veljače 1401. g.)

²⁴ Fond samostana Sv. Kuzme i Damjana, DAZd, Pergamene, sv. VII., 136.

Iz sačuvanih dokumenata može se u određenoj mjeri rekonstruirati ustroj činovnika zaduženih za prikupljanje ovoga poreza. Poznato je da je ban Nikola Gorjanski 1397. godine vodio cijeli ustroj prikupljanja kraljevskoga poreza na sol i tridesetinu. Kada je uveden novi kraljevski porez na Crkvu, toga se bana susreće kao vodeću osobu i u njegovu prikupljanju.²⁵

Sljedeće 1398. godine ustrojem za pobiranje novoga poreza upravljao je njegov brat Ivan Gorjanski. U dokumentu u kojemu je to zabilježeno kaže se da je neki Blaž Andreis iz Trogira postavljen za sakupljača poreza od gospodina Ivana Gorjanskoga, brata palatinova, ali kako se za Ivana ne kaže da je *colector generalis*, može se pretpostaviti da on nije bio dio ustroja za pobiranje tog poreza nego vjerojatno (kao i njegov brat) dio vlasti u Hrvatskoj pa je po dužnosti postavljao i činovnike za pobiranje poreza - kako starih, tako i novih.²⁶ Stoga ne čudi podatak iz 1398. godine koji ga spominje prilikom rješavanja problema oko kraljevskoga poreza na sol i tridesetinu.²⁷ Iz toga se razabire da je i pri sakupljanju novoga crkvenog poreza - isto kao i kod staroga poreza na sol i tridesetinu - banu bio odgovoran generalni sakupljač, a njemu su bili podređeni lokalni sakupljači.

Prva poznata osoba zadužena za prikupljanje novoga poreza na području Dalmacije bio je zagrebački biskup Eberhard, koji se spominje u ispravi od 29. kolovoza 1398. godine. U njegovo je ime u Zadar došao spomenuti magister Stjepan, koji je zbog traženja polovice prihoda od opata Sv. Krševana dobio batina.²⁸ Nakon što je opat pristao platiti, sakupljena svota predana je *comesu* Petru, tada glavnoj osobi za prikupljanje kraljeva poreza na sol i tridesetinu.²⁹ Iz toga podataka da se zaključiti da je u početku, barem u Dalmaciji, za prikupljanje novoga poreza bio korišten već postojeći činovnički ustroj za ubiranje kraljevskoga poreza na sol i tridesetinu.

U studenome sljedeće 1399. godine dolazi do kadrovskih promjena i glavna osoba za pobiranje novoga crkvenog poreza u Dalmaciji postaje već spomenuti zadarski plemić Zoil Galelli s titulom generalnoga sakupljača (*colector generalis pro exactione predictorum mediorum fructum*).³⁰ Budući da on nije bio povezan s činovnicima za prikupljanje poreza na sol i tridesetinu, moglo bi se pretpostaviti da

²⁵ *Codex diplomaticus*, XVIII., 369.

²⁶ *Blaxius est constitutus colector per magnificum et potentem dominum ser Johanem de Garra filium palatini*. DAZd, KA, kut. 1, sv. 13, 6v, (4. studenoga 1398.)

²⁷ U jednoj odluci Velikoga vijeća Korčule iz travnja 1398. godine njemu se žali magister Petar zadužen za tridesetinu u Dalmaciji na nedaće s korčulanskim stanovništvom. Vidi Vinko Foretić, *Otok Koručula u srednjem vijeku do godine 1420.*, Zagreb: JAZU, 1940, 135.

²⁸ *Stefanus casator mediorum fructuum per reverendum patrem Eberhardum episcopum Zagrabiensem, de nostre maiestatis mandato in Dalmactiam destinatum*, *Codex diplomaticus*, XVIII., 357.

²⁹ U izvorima nosi ove naslove: *comes camerarum regalium*; *comes camerarum salis et trigessimi regalis in Dalmatia*; *camerarius salium et trigessime*

³⁰ *Codex diplomaticus*, XVIII., 502.

je kralj te godine odlučio ustrojiti posebnu službu za prikupljanje novoga poreza, koju je trebao voditi Zoil Galelli.

Zbog nedostatka izvora poznavanje novoga poreza danas je vrlo oskudno i na mnoga se pitanja ne može pronaći odgovor. Tako se, na primjer, prilikom imenovanja spomenutoga Zoila Galellija za novoga generalnog sakupljača kaže da on dolazi na mjesto nekoga Dominika, zagrebačkog lektora, o kome se ništa ne zna. Prije Galellijeva izbora izvori spominju samo *comesa* Petra kao vodeću osobu u prikupljanju ovoga poreza. Nameće se pitanje u kakvom su hijerarhijskome odnosu bili *comes* Petar i taj Dominik te zadržava li *comes* Petar Galellijevim dolaskom na mjesto generalnoga sakupljača ikakvu funkciju u sustavu prikupljanja novoga poreza.³¹

Kao i u cijelome upravnom ustroju Dalmacije i pri sakupljanju ovoga poreza glavnu su ulogu imali zadarski plemići. Na Korčuli je kao *succollector* Blaža Andreisa spomenuti zadarski plemić ser Ivan Fumatis, a kada se činovnički sastav promijenio, generalni sakupljač postao je ser Zoil Zaninov iz zadarske obitelji Galellis. Njegov je sakupljač na Korčuli bio drugi zadarski plemić ser Ivan Butadeo.³²

Prema imenima institucija koje je kralj obavijestio o postavljanju Zoila Galellija na čelo ustroja za ubiranje ovoga poreza moglo bi se pretpostaviti u kojim se područjima kraljevstva plaćao. To su sve dalmatinske biskupije, zatim crkvene institucije na kvarnerskim otocima, u Senju i Krbavi te ostalo svećenstvo Kraljevstva Dalmacije i Hrvatske, bez poimeničnoga navođenja crkvenih središta.³³ Iz toga se može zaključiti da je naglasak bio na dalmatinskome i primorskome svećenstvu, vjerojatno zbog bogatstva tamošnjih komuna.

Iznenaduje visina toga poreza. U usporedbi s ostalim davanjima - kao što su crkvena desetina ili kraljev porez na sol i tridesetina - može se zaključiti da je njegova visina (čak pedeset posto od svih crkvenih prihoda) bila skoro pa neshvatljiva.³⁴ To najbolje potvrđuje reakcija opata sv. Krševana kada je sakupljač, na spomen poreza od polovice prihoda, bio izbačen iz samostana uz batine, a zatim i korčulanski primjeri gdje je svota prikupljena u ime toga poreza iz godine u godinu bivala manja, a 1400. godine čak došla i na ništicu.

U konačnici nije poznato koliko je tih pedeset posto od svih crkvenih prihoda kralju pomoglo u obrani od Turaka. Također nije poznato je li se kralj doista držao odluke Temišvarškoga sabora da se taj novac troši isključivo za obranu od Turaka. Ono što je uslijedilo u kasnijemu razdoblju Sigismundove vladavine govori da se financijska situacija sve više pogoršavala pa je teško povjerovati da su se ta sredstva uspjela očuvati za potrebe obrane. Sigismund je u sljedeće dvije-tri

³¹ Isto, 502.

³² DAZd, KA, kut. 4, sv. 7. 4r, (4. veljače 1401.)

³³ *Codex diplomaticus*, XVIII., 502.

³⁴ Vidi bilješku 11.

godine upao u financijsku krizu do te mjere da bi sigurno bio posegnuo za tim novcem da ga je bilo. Veličinu krize najbolje pokazuje činjenica da je kralj morao zadužiti svoju Brandenburšku markgrofoviju. Prema tome, sredstva oduzeta Crkvi putem ovoga poreza - pod parolom da će poslužiti za obranu od Turaka - zasigurno nisu bila u tu svrhu i utrošena pa se može reći da njegovo prikupljanje nije ispunilo svoju osnovnu zadaću.

*

Sigismundova odluka o uvođenju novoga poreza, koji je trebao ubirati polovicu prihoda svih crkvenih institucija za organiziranje obrane od Turaka, u historiografiji je bila samo jedan u nizu zaključaka s Temišvarskoga sabora iz 1397. godine. Otkrićem novih arhivskih podataka iz Zadra i Korčule ona je zaživjela jer se pokazalo da je crkvenim institucijama nekoliko godina doista oduzimana polovica prihoda, a kralj se oko ustroja toga poreza prilično potrudio i organizirao cijeli činovnički ustroj.

Najviše iznenađuje sama činjenica da je - pored poreza na sol i tridesetinu krajem XIV. i početkom XV. stoljeća - postojao još jedan kraljevski porez, što daje novu dimenziju poznavanju kraljevske vlasti u Hrvatskoj. Budući da ga je plaćala Crkva, to je ujedno i prilog poznavanju crkvene povijesti Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva u vrijeme Sigismundove vladavine. Oduzimanje od svih crkvenih ustanova polovice njihovih nemalениh prihoda svake godine - promatrano kroz društveni kontekst jedne sredine - nije baš zanemariva činjenica i ona zasigurno popunjava sliku odnosa između kralja i Crkve.

Također se može prihvatiti teza J. Baka da se to Sigismundovo smiono posezanje za crkvenim dobrima u završnici srednjega vijeka - promatrano iz perspektive ranoga novog vijeka koje će upravo uslijediti - pokazalo kao početak nečega novog. Taj je porez, ustvari, prethodnica svih onih daća koje su kasnije u XVI. stoljeću uvedene kao prihod za borbu protiv Turaka. Tako bi se moglo reći da je spoznaja o postojanju ovoga poreza, pored ostaloga, pomaknula unatrag donju granicu početka prikupljanja protuturskih davanja sa XVI. na kraj XIV. stoljeća.

Sigismund's Church tax

Serđo Dokoza
Department of History
University of Zadar
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
23000 Zadar
Croatia
E-mail: sdokoza@net.hr

Summary

This essay investigates the new tax on church institutions introduced by King Sigismund after the defeat at Nicopolis. The purpose of the tax was to raise funds for the war against Turks and it amounted to half of the Church income. There are few surviving data about the tax and some may be found in the archival funds of Zadar and Korčula. I use the extant information to reconstruct this tax, how it was collected and difficulties that arose in the course of its collection. I will try to assess its overall importance within the contemporary social context.

For historians, Sigismund's decision to introduce a tax that would collect half of the income of all the church institutions, in order to organize defence against Turks, was just one of the many conclusions of the 1397 Assembly of Temesvár (Timișoara). Yet the discovery of new archival data from Zadar and Korčula has made this conclusion come alive. It became manifest that, for several years, church institutions indeed had to part with half of their income, and that the king put considerable effort into the tax and into setting up the administrative organization around it.

It is striking that, around the turn of the fifteenth century, another royal tax was added to the salt tax and the tax of one-thirtieth. This information changes our perspective of the royal rule in Croatia. Because this tax was paid by the Church, it is also a contribution to the understanding of the church history in Croatian-Hungarian Kingdom under Sigismund. From the social perspective, taking half of the (considerable) income from all the church institutions is not a negligible fact and it contributes to our understanding of the relationship between the king and the Church.

We may also accept the argument of János M. Bak that, from the perspective of the early modern era, Sigismund's daring encroachment upon the church property at the end of the Middle Ages indicates the dawn of a new era. It is a predecessor to all the taxes that later, in the sixteenth century, would be introduced to finance the fight against Turks. So we could say that the knowledge of this tax has pushed the onset of the anti-Turkish taxes backward, from the sixteenth to the late fourteenth century.

Keywords: Sigismund, Church, tax, Dalmatian towns, Zadar, Korčula